

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
ІМ. О.М. МАРЗЄЄВА НАМН УКРАЇНИ»
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ІМЕНІ П.Л. ШУПИКА
ГО «УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я»
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ
ПРОФЕСІЙНИХ МЕДИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ»

▼ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

ЗБІРКА ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
НАУКОВО–ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

Випуск 25

XXI
марзєєвські
читання

23-24 жовтня 2025 р.
м. Київ

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
ІМ. О.М. МАРЗЄЄВА НАМН УКРАЇНИ»
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА
ГО «УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я»
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ
ПРОФЕСІЙНИХ МЕДИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ»**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**ЗБІРКА ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ НАУКОВО–ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
(XXI марзєєвські читання)**

ВИПУСК 25

23 – 24 жовтня 2025 р.
м. Київ

Редакційна колегія:

головний редактор – д.мед.н., професор *Шкробанець І. Д.*

заступники головного редактора –

- д.мед.н., професор *Турос О. І.*
- професор, чл.-кор. НАМН України *Полька Н. С.*
- к.мед.н. *Рудницька О. П.*

Члени редколегії:

к.біол.н. *Михайленко П. М.*, к.мед.н. *Коблянська А. В.*, н.с. *Коркач В.С.*,
н.с. *Новохацька С.М.*, м.н.с. *Мельченко Ю. В.*, пров. інж. *Лейких С. В.*

Комп'ютерна верстка, підготовка оригінал-макету:

м.н.с. *Мельченко Ю. В.*, пров. інж. *Лейких С. В.*

Адреса редколегії :

02094, м.Київ, вул. Гетьмана Полуботка (Попудренка), 50

Державна установа «Інститут громадського здоров'я
ім. О. М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»
/ ДУ «ІГЗ НАМНУ» /

Тел./факс: (044) 513–15–28, 292–13–86 Тел.: (044) 513–71–36
e-mail : igz_konf@ukr.net

їх відмічається у групах з сильним та помірним психологічним дистресом – 23 та 18 % відповідно. За останні два роки 38 % респондентів почали частіше вживати алкогольні напої. Найбільші таких осіб спостерігається у групі з сильним психологічним дистресом – 26 %. На 33 % зросла кількість тих, що почали споживати більше «шкідливої» їжі.

Встановлено, що чим тяжчий є рівень депресії, тим більшим є відсоток студентів із низьким рівнем фізичної активності (31 %). У групах із тяжким та дуже тяжким рівнем депресії кількість осіб з тривалістю сну менше 6 год дорівнюють 31 та 36 % відповідно. Частка тих студентів, що почали гірше вчитися, найбільша у групі з дуже тяжким рівнем депресії (23 %).

Виявлено, що рівень тривожності також негативно впливає на студентів. У групі з дуже тяжким рівнем тривожності зменшується частка осіб із високим рівнем фізичної активності (від 40,5 при нормальному рівні до 7,6 % при дуже тяжкому). У групі з дуже тяжким рівнем тривожності третина (31 %) студентів спить менше 6 годин. Найбільший приріст шкідливих звичок спостерігається серед осіб із дуже важким рівнем тривожності: у 31 % респондентів зросла частота куріння, а у 19 % – частота вживання шкідливої їжі.

Отримані результати свідчать про нагальну потребу більшості учасників дослідження звернути увагу на своє психоемоційне самопочуття для відновлення внутрішніх ресурсів, а зі сторони закладу вищої освіти – про необхідність розробки спеціальних підходів для підтримки студентів у період воєнного конфлікту, що включатимуть як освітні, так і психологічні аспекти з метою навчити студентів стратегії керування стресом.

Для своєчасного виявлення та мінімізації негативного впливу стресу на здоров'я студентів заклади вищої освіти повинні запроваджувати системи первинного психологічного скринінгу, які мають бути спрямовані на виявлення симптомів стресу, тривожності, депресії та інших психоемоційних розладів, особливо серед першокурсників. Це забезпечить своєчасну психологічну підтримку, допоможе створити сприятливі умови для навчання та ефективну адаптацію молоді до сучасних викликів.

ПРОВІДНІ РИСИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРЕБІГУ ПРОЦЕСІВ ПСИХІЧНОЇ І ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ ТА ЇХ ПРОГНОСТИЧНА ОЦІНКА

Сергета І. В., Теклюк Р. В., Браткова О. Ю., Стоян Н. В., Дреженкова І. Л., Шевчук Т. В., Дударенко О. Б., Ваколюк Л. М., Редчіц М. А., Процюк Л. О., Дякова О. В., Тисевич Т. В., Гончарук Т. І.

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова, м. Вінниця

Метою наукової роботи є обґрунтування принципів гігієнічної діагностики та прогностичної оцінки провідних рис та характеристик перебігу процесів психічної і психофізіологічної адаптації школярів у віці 14-17 років та сучасних методів прогностичної оцінки стану здоров'я дівчат і юнаків.

Встановлено, що дані гігієнічної оцінки закономірностей перебігу процесів психофізіологічної адаптації визначають достатньо стабільний ($p > 0,05$) їх характер впродовж часу перебування в старших класах сучасної школи – рівень зрушень з боку критеріальних характеристик розвитку психофізіологічних функцій в більшості випадків не перевищує 5-15 %. Проте звертає на себе увагу цілий ряд статевозумовлених тенденцій щодо динамічних змін досліджуваних показників протягом часу спостережень з боку показників врівноваженості нервових процесів, а також характеристик функціонального стану зорової сенсорної системи та соматосенсорного аналізатора, які відзначають той факт, що заключний період перебування у сучасній школі відзначається надзвичайно суперечливим перебігом процесів психофізіологічної адаптації, суттєво утруднюючи формування психофізіологічного потенціалу особистості, котрий забезпечує високий ступінь функціональної готовності до успішного навчання.

В ході гігієнічної оцінки закономірностей динамічних зрушень з боку провідних корелят перебігу процесів психічної адаптації слід відзначити більш високий рівень її окремих

показників серед дівчат, передусім у віці 16-17 років ($p < 0,05-0,01$), у порівнянні з юнаками. Найбільш суттєві за ступенем вираження показники нейротизму реєструються серед 16-річних дівчат і серед 17-річних юнаків, найвищі показники ситуативної тривожності – серед 16-річних і 17-річних дівчат та серед 17-річних юнаків, найвищі показники особистісної тривожності – серед дівчат у віці 16 років та серед юнаків у віці 17 років, тобто у час, що пов'язаний із закінченням періоду здобуття середньої освіти. В структурі провідних показників шкільної тривожності сучасних учнів, що перебувають у віці 14-17 років, найбільш вираженими є показники, котрі відзначають високий рівень розвитку таких її характеристик, як проблеми і страхи у відносинах з вчителями, переживання соціального стресу, фрустрація потреби у досягненні успіху недостатній рівень фізіологічної опірності стресу і страх ситуації перевірки знань – серед дівчат та таких її характеристик, як проблеми у відносинах з вчителями, недостатній рівень фізіологічної опірності стресу, страх ситуації перевірки знань і переживання соціального стресу – серед юнаків.

В структурі узагальненого особистісного профілю таких корелят психічної адаптації дівчат у віці 14-17 років, як властивості характеру на тлі середньонормативних значень показників за більшістю шкал реєструється помірна перевага досліджуваних величин за шкалами шизоїдності (Se) і психастенії (Pt) (1 блок характерологічних властивостей за рівнем вираження), іпохондрії (Hs) і депресії (D) (2 блок характерологічних властивостей за рівнем вираження) та гіпоманії (Ma) і істерії (Hy) (3 блок характерологічних властивостей за рівнем вираження), серед юнаків 14-17 років – реєструється помірна перевага досліджуваних величин за шкалами психастенії (Pt) і шизоїдності (Se) (1 блок характерологічних властивостей за рівнем вираження), іпохондрії (Hs) і депресії (D) (2 блок характерологічних властивостей за рівнем вираження) та паранойяльності (Pa) і гіпоманії (Ma) (3 блок характерологічних властивостей за рівнем вираження). У структурі акцентуйованих рис особистості серед дівчат переважають показники акцентуацій характеру за гіпертичним, екзальтованим, циклотимним, емотивним та демонстративним типами, серед юнаків – показники акцентуацій характеру за гіпертичним, екзальтованим, демонстративним, циклотимним та застрягаючим типами.

Найбільш суттєвими відповідно до ступеня вираження у структурі провідних корелят психічної адаптації учнів шкільного віку є такі механізми психологічного захисту, як регресія, проєкція та раціоналізація, найменш суттєвими – такі механізми психологічного захисту, як заміщення, витіснення та, в дещо меншій мірі (переважно у юнаків) гіперкомпенсація. Звертає на себе увагу і той факт, що найбільш виражені темпи змін досліджуваних показників, які відзначаються зростанням ступеня вираження захисних механізмів, у дівчат спостерігаються на межі 14-15-річного і 15-16-річного віку, у юнаків – на межі 15-16-річного і 16-17-річного віку. Дані щодо оцінки особливостей соціально-психологічної адаптації засвідчують той факт, що найбільш напружений перебіг адаптаційних процесів серед дівчат реєструється у віці 14 років та у віці 16-17 років, тобто у час, який в першому випадку, чітко пов'язаний з процесами статевого дозрівання їх організму, в другому – обумовлений часом закінчення навчання у школі і, отже, впливом на особистість школярів чинників соціально- і навчально-значущого змісту, разом з тим, найбільш напружений перебіг адаптаційних процесів серед юнаків спостерігається у віці 14-15 років, тобто у час, який пов'язаний з процесами статевого дозрівання їх організму.

В ході використання процедур кластерного аналізу виділені провідні прогностично-значущі кластери, що характеризують особливості перебігу психофізіологічної і психічної адаптації учнів шкільного віку, а саме: психофізіологічний адаптаційно-значущий кластер, до складу якого потрібно віднести показники швидкості простої і диференційованої зорово-моторної реакції, рухливості і врівноваженості нервових процесів, координації рухів, тривожнісно-невротичний адаптаційно-значущий кластер, що складають показники нейротизму, ситуативної і особистісної тривожності, а також характеристики цілого ряду провідних ознак шкільної тривожності, нервово-психічний адаптаційно-значущий кластер, до складу якого необхідно віднести показники щодо рівня фізичної, вербальної і непрямой агресії, негативізму і роздратованості та характеристики астеничного і депресивного станів, а також характерологічно-мотиваційний адаптаційно-значущий кластер, що складають показники рівня вираження акцентуацій характеру емотивного, тривожного, збудливого і дистимного типів, а також характеристики суб'єктивного контролю.